

**DNI MUZYKI
UKRAIŃSKIEJ**
w WARSZAWIE

6, 7, 8 grudnia 1999

**DNI MUZYKI
UKRAIŃSKIEJ
w WARSZAWIE**

pod Honorowym Patronatem
Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej
ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO

G Ł Ó W N Y   S P O N S O R

Ukrainian-English Joint Venture
«GALCA Ltd.»
Lwowska Fabryka Kawy

S P O N S O R Z Y

Zarząd Miasta
Stołecznego Warszawy

Naftowo-Gazowe Przedsiębiorstwo
Budowlano-Montażowe KARPATY S.A.

Ministerstwo
Kultury i Sztuki

Szwajcarska Fundacja Kultury
PRO HELVETIA - Ukraina

Fundacja
im. Stefana Batorego

S P O N S O R   M E D I A L N Y

Gazeta Wyborcza

O R G A N I Z A T O R Z Y

Fundacja
„PRO MUSICA
VIVA”

Polskie Radio S.A.
Warszawa
Program 2

Centrum
Międzynarodowych
Inicjatyw Kulturalnych
Lwów

Związek
Ukraińców
w Polsce

D Y R E K T O R   A R T Y S T Y C Z N Y

ROMAN REWAKOWICZ

K O M I T E T   H O N O R O W Y

DMYTRO PAWŁYCZKO   Ambasador Ukrainy w Polsce

ANTONI PIETKIEWICZ   Wojewoda Mazowiecki

PAWEŁ PISKORSKI   Prezydent Warszawy

WASYL KUJBIDA   Mer Lwowa

MIROSLAW CZECH   Poseł na Sejm RP

KRZYSZTOF PENDERECKI

S T U D I O   K O N C E R T O W E   P O L S K I E G O   R A D I A

im. WITOLDA LUTOSŁAWSKIEGO

6 - 8 grudnia 1999

poniedziałek 6 grudnia 1999
godz. 19⁰⁰

Szanowni Państwo !

W trzech koncertach DNI MUZYKI UKRAIŃSKIEJ W WARSZAWIE przedstawiamy panoramę muzyki ukraińskiej. O tym, że Ukraina jest „rozśpiewana”, wie w Polsce każdy, pamiętając na przykład ukraińskie dumki. Mało kto natomiast wie o bogactwie profesjonalnej muzyki, która przez wieki na Ukrainie powstawała i przyczyniła się do rozwoju kultury muzycznej kraju. W tym cyklu koncertów pragniemy ją Państwu zaprezentować.

Wiele zależało tu od warunków historycznych. Przyjęcie chrześcijaństwa przez Ruś Kijowską od Bizancjum zanurzyło ją w rozwiniętej kulturze muzycznej tego kręgu, wynikiem czego był oryginalny kijowski śpiew cerkiewny. Wpływy zaś Rzeczypospolitej i stąd idące zachodnie prądy doprowadziły do powstania wielogłosowości w cerkiewnej muzyce. Ścieranie się dwóch kultur: wschodniej – prawosławnej i zachodniej – katolickiej wywołało wiele ciekawych zjawisk. Pierwsze apogeum muzyki ukraińskiej przypada na wiek XVIII. Druga połowa tego wieku to niezwykle bogactwo twórczości Berezowskiego, Bortniańskiego i Wedela.

Nie bez powodu muzykę ukraińską utożsamia się z muzyką chóralną.

To właśnie ona zaślęła w ubiegłych stuleciach najbardziej. Również wiek XIX przynosi tu nowe zjawiska, wyraźnie inspirowane muzyką ludową. Twórczość symfoniczna w pełni rozkwita dopiero w XX wieku wraz z pojawieniem się Latoszyńskiego, Rewuckiego, Silwestrowa, Skoryka, Stankowicza.

Do tych kompozytorów dołączają przedstawiciele młodszej generacji. Łaniuk, Szczerbakow, Szczetyński i wielu innych kompozytorów tworzy niezwykle ciekawy pejzaż muzycznej kultury Ukrainy.

Życząc Państwu niezapomnianych wrażeń, mam wielką nadzieję na stałą obecność muzyki ukraińskiej w naszym koncertowym życiu.

Roman Rewakowicz

k o n c e r t   k a m e r a l n y

Wołodymyr Duda – skrzypce

Jurij Łaniuk – wiolonczela

József Örmény – fortepian

Chór Kameralny GLORIA

Wołodymyr Sywochip – dyrygent

p r o g r a m

OLEKSANDR SZCZETYŃSKI

Modlitwa – kielich goryczy na fortepian (1990)

WALENTYN BIBIK

Preludium i fuga nr 11 na fortepian
z cyklu *34 Preludiów i Fug* (1973-78)

JEWHEN STANKOWYCZ

Sonata Piccolo na skrzypce i fortepian (1977)

MYROŚLAW SKORYK

Trio fortepianowe (1969)

p r z e r w a

IGOR SZCZERBAKOW

Gdy zmęczone serce
(*Romantyczna elegia dla domowego muzykowania*) na fortepian (1993)

JURIJ ŁANIUK

Sonata oczekiwania na wiolonczelę, fortepian i głosy melodyczne (1993)

OLEKSANDR SZCZETYŃSKI (1960, Charków) jest absolwentem klasy W. Borisowa w charkowskim Instytucie Sztuki. Brał udział w Letnich Kursach dla młodych kompozytorów w Kazimierzu Dolnym w latach 1990 i 1991, gdzie słuchał wykładów L. Andriessena, W. Lutosławskiego, K. Pendereckiego, B. Schaeffera, M. Lindberga. Ma za sobą również Kursy Muzyki Komputerowej w Akademii Muzycznej w Krakowie, kursy mistrzowskie w Lerchenborgu (Dania) m.in. u E. Denisowa. Począwszy od 1982 roku udziela się jako pedagog: do 1990 roku uczył kompozycji w jednej ze szkół muzycznych Charkowa, następnie w latach 1991-95 wykładał w swym macierzystym Instytucie Sztuki. W 1995 roku dał serię wykładów z dziedziny muzyki współczesnej w Narodowej Ukraińskiej Akademii Muzycznej w Kijowie. Szczetyński uzyskał wiele nagród twórczych: w 1990 roku Nagrodę Główną i Specjalną na Międzynarodowym Konkursie Kompozytorskim im. Kazimierza Serockiego w Warszawie za utwór *Glossolalie* (1989), w 1991 roku pierwszą nagrodę na Międzynarodowym Konkursie Muzyki Sakralnej we Fryburgu w Szwajcarii za *The Preacher's Word* (1991), w 1995 roku drugą nagrodę na Międzynarodowym Konkursie Kompozytorskim im. Witolda Lutosławskiego za *Koncert fletowy* (1993), w 1996 roku drugą nagrodę na Międzynarodowym Konkursie Kompozytorskim im. Henri Dutilleux we Francji za *The Baptism, Temptation and Prayer of Our Lord Jesus Christ* (1996). Poczynając od 1989 roku jego kompozycje wykonywane są na prestiżowych festiwalach muzyki współczesnej.

WALENTYN BIBIK (1940, Charków) ukończył w 1966 roku Charkowskie Konserwatorium Muzyczne w klasie kompozycji Dmytra Klebanowa. Od tego czasu wykładał kompozycję i instrumentację w tymże konserwatorium, przemianowanym później na Charkowski Instytut Sztuki. Przez pewien okres był przewodniczącym Charkowskiego Oddziału Związku Kompozytorów Ukrainy. W 1994 roku wyjechał do Petersburga, gdzie wykładał instrumentację w Petersburskim Konserwatorium. Od 1998 roku mieszka w Izraelu. Walentyn Bibik był jednym z pierwszych ukraińskich kompozytorów, którzy w latach 60-tych i 70-tych zwrócili się do współczesnego muzycznego języka, pragnąc połączyć tradycyjne rysy z innowacjami europejskiej muzycznej awangardy. Wywarł tym znaczący wpływ na charkowskich kompozytorów młodszej generacji. Jego muzyce, a także obcowaniu z nim młodszy kompozytorzy (Szczetyński, Grinberg) zawdzięczają wiele informacji i inspiracji. Jego twórczy dorobek to 11 symfonii, 10 sonat na fortepian, koncerty na różne instrumenty solowe i orkiestrę symfoniczną lub kameralną, utwory oratoryjne, muzyka kameralna, wokalna. Wśród ostatnich utworów znajdują się *Muzyka pamięci Szniłkego* na orkiestrę symfoniczną (1998), *Muzyka na saksofon altowy i orkiestrę smyczkową* (1999), *Dźwięki poranka...* na 2 fortepiany (1999), *Kwartet smyczkowy nr 3* (1999).

JEWHEN STANKOWYCZ (1942, Zakarpacie), w latach 1962-63 studiował kompozycję u Adama Sottysa we Lwowskim Konserwatorium, następnie w latach 1965-70 w Kijowskim Konserwatorium Muzycznym najpierw u Borysa Latoszyńskiego, a po jego śmierci u Myrosława Skoryka. W 1977 roku otrzymał Państwową Nagrodę im. Tarasa Szewczenki za *Symfonię nr 3 „Ja utwierdzam się”*. W latach 1990-92 był przewodniczącym Związku Kompozytorów Ukrainy. W 1996 roku przebywał w Szwajcarii na stypendium rządu szwajcarskiego, na zamówienie którego napisał szereg utworów. Jest profesorem Narodowej Akademii Muzycznej w Kijowie.

Jego utwory były wykonywane w wielu krajach Europy, Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Stankowycz zaznaczył wyraźnie swą obecność w muzyce ukraińskiej już w pierwszych latach samodzielnej pracy. Jest kompozytorem o temperamentie dramatycznym i epickim rozmachu. Nawet utwory kameralne pod jego piórem nabierają charakteru zgoda nie kameralnego, jak na przykład *III Symfonia kameralna* na flet i orkiestrę smyczkową (Międzynarodowa Trybuna Kompozytorów UNESCO zaliczyła ją do 10 najwybitniejszych utworów 1985 roku). W swoim czasie Stankowycz ulegał awangardowym tendencjom; pisał utwory nawiązujące do „igrania” z cudzym stylem (*Sinfonietta*), kompozycje quasi-barokowe (*Sinfonia „Larga”*), czy „romantyczne” (*Symfonia nr 4 „Lirica”*). Z równym powodzeniem wypowiada się w dowolnym gatunku czy formie, także w muzyce dla teatru dramatycznego i filmu. Lecz najchętniej kompozytor skłania się ku dramaturgii o problemowo-filozoficznej treści. Stąd w jego twórczości przeważają monumentalne formy symfoniczne czy teatralne (m.in. 10 symfonii). Spośród tych ostatnich wyróżniają się szczególnie: wspomniana już *Symfonia nr 3* (1976) do tekstu poetyckiego Pawła Tyczyny na głos solowy, chór i orkiestrę, *Symfonia pastorałi* (1979), folk-opera *Kwiat paproci* (1979), balet *Olga* (1982), potężne *Dictum* (1987) w 11 częściach na orkiestrę kameralną, oraz szereg utworów poświęconych tragedii Czernobyla – *Czarna elegia* (1991), *Poemat boleści* (1993); symfoniczna *Panachyda* zaś poświęcona jest pamięci ofiar Wielkiego Głodu w 1933 roku.

MYROŚLAW SKORYK (1938, Lwów) w latach 1956-60 studiował kompozycję u Adama Sottysa we Lwowskim Konserwatorium, a w latach 1961-62 odbywał aspiranturę u Dmitrija Kabalewskiego w Moskiewskim Konserwatorium. Od 1962 roku był wykładowcą Lwowskiego Konserwatorium, a od 1966 roku wykładał teorię muzyki i kompozycję w Kijowskim Konserwatorium. Od 1984 roku jest profesorem katedry kompozycji Lwowskiego Konserwatorium, będąc jednocześnie jej przewodniczącym. Do jego uczniów należą m.in. Jewhen Stankowycz, Iwan Karabic, Oleha Kiwa, Wołodymyr Zubycki, Wołodymyr Szumejko. Jest również przewodniczącym Lwowskiego Oddziału Związku Kompozytorów Ukrainy. W 1965 roku napisał opartą na folklorze huculskim muzykę do filmu Paradžanowa *Cienie zapomnianych przodków* – otrzymał wówczas pochwalny list od Dmitrija Szostakowicza. Był to ważny moment w karierze kompozytora, który pozwolił niespełna trzydziestoletniemu twórcy zaistnieć na szerokiej scenie. Muzyka Skoryka od samego początku była grą tradycji, w tym również folkloru, z bardziej współczesnymi technikami kompozytorskimi. Kompozytor nigdy nie ulegał wpływom radykalnej awangardy, bliżsi mu byli z pewnością Strawiński i Bartók niż Schönberg i Webern. Wiele jego utworów wprost nawiązuje materialem melodyczno-rytmicznym do – zwłaszcza – karpackiego folkloru muzycznego, będąc jego, ciekawą brzmieniowo, symfoniczną tawestacją: *Huculski tryptyk* (1965), *Koncert karpacki* (1972). W dorobku kompozytora znajdują się również koncerty na instrumenty solowe (skrzypce, fortepian, wiolonczela) i orkiestrę symfoniczną, 4 partyty na orkiestrę kameralną, utwory kameralne (*Sonata na skrzypce i fortepian*, 1963), szereg utworów na fortepian. W 1987 roku za *Koncert na wiolonczelę i orkiestrę* (1983) kompozytor otrzymał Państwową Nagrodę im. Tarasa Szewczenki. Utwory Skoryka wykonywane są w krajach Europy, Stanach Zjednoczonych i Kanadzie.

IGOR SZCZERBAKOW (1955, Dniepropietrowsk) ukończył kompozycję w Kijowskim Konserwatorium Muzycznym w klasie Witalija Kirejka. Obecnie wykłada kompozycję w tymże Konserwatorium, przemianowanym na Kijowską Narodową Akademię Muzyczną. W latach 1992-95 był dyrektorem festiwalu muzyki współczesnej *Muzyczne Forum Młodych*. Od 1999 roku jest przewodniczącym Kijowskiego Oddziału Związku Kompozytorów Ukrainy. W swej muzyce stara się łączyć europejskie tradycje muzyki sakralnej z medytacyjnym budowaniem przestrzeni muzycznej, ostatnio coraz bardziej zabarwionej neoromantycznym strumieniem. Wśród najważniejszych kompozycji, wykonywanych w różnych krajach, a także nagranych dla Ukraińskiego Radia, znajdują się *Wers pokutny* (1989), kantata na chór mieszany *Stabat Mater* (1992), *Aria passione* (1992) na orkiestrę kameralną, *Agnus Dei* (1996) na sopran, organy i perkusję, *Koncert na fortepian i smyczki* (1996). W Polsce utwory Szcherbakowa prezentowane były m.in. na Warszawskich Spotkaniach Muzycznych i Dniach Muzyki Kompozytorów Krakowskich.

JURIJ ŁANIUK (1957, Lwów), kompozytor i wiolonczelista. W latach 1975-80 studiował wiolonczelę u Jewhena Szpicera i kompozycję u Dezyderyja Zadora w Konserwatorium Lwowskim. Studia podyplomowe kontynuował w Kijowie w klasie Wadyma Czerwowa (1980-82). Ważnym doświadczeniem kompozytorskim były spotkania z polskim kompozytorem Andrzejem Nikodemowiczem, mieszkającym we Lwowie do roku 1980. W 1979 roku Jurij Łaniuk zdobył I Nagrodę jako wiolonczelista na Konkursie im. Łysenki w Kijowie. Jest również laureatem nagrody im. L. Rewuckiego w dziedzinie kompozycji (1989). Jego utwory wykonywane były na koncertach i festiwalach w Kanadzie, Stanach Zjednoczonych, Niemczech, Belgii, Austrii, Rosji. W Polsce utwory Łaniuka prezentowane były m.in. na Warszawskich Spotkaniach Muzycznych i Dniach Muzyki Kompozytorów Krakowskich. W wymienionych krajach kompozytor występował również jako wiolonczelista, m.in. w Glenn Gould Studio i St. Laurence Hall w Toronto. W lutym 1999 roku Edmonton Symphony Orchestra pod dyrekcją Grzegorza Nowaka prawykonała jego *Palimpsesty* (1991-98). Jurij Łaniuk jest profesorem wiolonczeli i kompozycji w Lwowskim Konserwatorium Muzycznym. Jest również współorganizatorem Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Współczesnej *Kontrasty*, który odbywa się we Lwowie od 1995 roku. Warszawskie wydawnictwo muzyczne CD Accord wydało płytę monograficzną z jego utworami. Wśród ważniejszych utworów kompozytora, oprócz wspomnianych *Palimpsestów* na chór i symfoniczną orkiestrę, należy wymienić *Pieśń równonocy* (1991) na baryton, sopran i zespół kameralny, *Skargę ciernia* (1991) na sopran i orkiestrę kameralną, *Mysliwego Grakhusa* (1993) na baryton i orkiestrę kameralną, *Musique pour Recherche* (1996) na zespół kameralny.

WOŁODYMYR DUDA wybitny skrzypek, solista i kameralista. Po ukończeniu Lwowskiego Konserwatorium Muzycznego pracował od 1971 roku w orkiestrze symfonicznej Filharmonii Lwowskiej, w latach 1975-1990 jako jej koncertmistrz. Od roku 1990 do 1993 był koncertmistrzem Polskiej Filharmonii Kameralnej w Gdańsku, z którą występował w wielu krajach m.in. w Niemczech, Francji, Hiszpanii, Turcji, Holandii, Włoszech, Szwajcarii. Po powrocie na Ukrainę był inicjatorem założenia zespołu muzyki współczesnej, z którym występował na wielu festiwalach nowej muzyki. Założył również kwartet smyczkowy, który prowadzi aktywną działalność koncertową, występując na Ukrainie, w Polsce,

Niemczech, Czechach, w tym na festiwalach *Warszawska Jesień* i *Praski Maraton Nowej Muzyki*. Kwartet jest też stałym uczestnikiem Festiwalu *Kontrasty* we Lwowie. Aktualnie występuje jako solista Filharmonii Lwowskiej i koncertmistrz Orkiestry Kameralnej *Wirtuozii Lwowa*, z którą koncertował w Polsce, Niemczech, Włoszech, Watykanie, Szwajcarii, Danii.

JÓZSEF ÖRMÉNY urodzony w Užhorodzie na Ukrainie, studia pianistyczne odbył w Konserwatorium im. Mykoły Łysenki we Lwowie w klasie Marii Kruszelnickiej i w Konserwatorium im. Piotra Czajkowskiego w Moskwie w klasie Jewgenija Malinina. Jako solista, kameralista i akompaniator zbudował swój repertuar obejmujący muzykę od baroku do muzyki najnowszej, z którym występował na Ukrainie, w Rosji, Polsce, Niemczech, Szwajcarii, Belgii, Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, uczestnicząc także w licznych nagraniach radiowych i telewizyjnych. Ostatnio coraz bardziej skupia się na interpretowaniu muzyki XX wieku – na szczególną uwagę zasługują z jednej strony jego kreacje tak wymagających technicznie i interpretacyjnie pozycji współczesnego repertuaru pianistycznego, jak *Vingt Regards sur l'Enfant Jésus* Oliviera Messiaena czy cyklu *Klavierstücke* Karlheinz Stokhausena, z drugiej zaś najnowszych utworów kompozytorów ukraińskich, m.in. Walentina Silwestrowa, Jewhena Stankowycza, Jurija Łaniuka, Igora Szcherbakowa, Aleksandra Szczetyńskiego. Wiele dedykowanych mu kompozycji fortepianowych zostało napisanych z myślą o nim, jako pierwszym wykonawcy. Wielokrotnie występował na wielu festiwalach muzyki współczesnej, m.in. na lwowskich *Kontrasach* i *Warszawskiej Jesieni*. Dał się też poznać jako wybitny interpretator utworów m.in. Alfreda Sznitkego, György Kurtága, Toru Takemitsu, Johna Cage'a i Mortona Feldmana. Łącząc niezwykłą biegłość techniczną z nadzwyczajną wrażliwością kolorystyczną, József Örmény ceniony jest zarówno jako interpretator utworów o charakterze wirtuozowskim, jak i należących np. do nurtu *minimal*. Jest laureatem nagrody państwowej im. Rewuckiego za propagowanie muzyki współczesnej na Ukrainie (1993). Dokonane z Olgą Pasiecznik dla wytwórni „Musicon” nagranie *Pieśni kurpiowskich* na sopran i fortepian Karola Szymanowskiego otrzymało w 1998 roku fonograficzną nagrodę „Fryderyk 97” w dziedzinie muzyki solowej.

Chór Kameralny GLORIA powstał w 1989 roku. Zespół działa przy Lwowskim oddziale Związku Kompozytorów Ukrainy. Chór otrzymał nagrody na licznych międzynarodowych konkursach: w Atenach (Złoty Medal i I Nagroda), Tours (III Nagroda i specjalne wyróżnienie), Riva del Garda (Złoty dyplom) i Arezzo (III Nagroda). W czasie swego istnienia zespół uczestniczył w wielu festiwalach muzycznych Ukrainy: Pierwszy Festiwal Muzyki Salralnej w Kijowie, festiwale *Wirtuozii* i *Kontrasty* we Lwowie, Dni Europy we Lwowie. GLORIA występowała również na Festiwalu *Muzyka w Starym Krakowie*, Festiwalu Kantatowo-Oratoryjnym w Przemyślu, Dniach Muzyki Macedońskiej w Skopje. Chór brał także udział w nagraniu płyty opery *Alcide* D. Bortnianańskiego pod dyrekcją Jean-Pierre Lourae. Repertuar zespołu stanowi muzyka dawna i współczesna – w tym zwłaszcza utwory kompozytorów ukraińskich. Pierwszym dyrygentem Chóru GLORIA był Jarosław Hnatowski. Od 1999 roku chór prowadzi Wołodimir Sywochop, absolwent Lwowskiego Konserwatorium Muzycznego. Pod jego dyrekcją zespół wystąpił m.in. na Festiwalu Muzyki Dawnej w Starym Sączu, a także na Festiwalu *Kiev Music Fest*. Wołodimir Sywochop jest dyrektorem Festiwalu Muzyki Współczesnej *Kontrasty* we Lwowie.

wtorek 7 grudnia 1999 godz. 19⁰⁰

k o n c e r t   c h ó r a l n y   **Chór Chłopięcy i Męski DUDARYK**
Mykoła Kacał – dyrygent

p r o g r a m

Śpiewy liturgiczne z Irmolohionu – XVI-XVIII w.
Ciebie, któryś w światło jest ubrany

MYKOŁA DYLECKI (1650?-1723?)
Jedynorodny Synu
Dostojnie jest
Święty Pan na Wysokościach
Ciebie wystawiamy
Chwalcie Pana z Niebios
Widzieliśmy światło prawdziwe

DMYTRO BORTNIAŃSKI (1751-1825)
Pieśń Cherubinów
Sława na wysokościach Bogu
– koncert chóralny

ARTEM WEDEL (1767-1806)
Wystawiając, wystawiam Ciebie, Boże

MAKSYM BEREZOWSKI (1745-77)
Nie porzuć mnie w wieku pochyłym
– koncert chóralny

MYKOŁA LYSENKO (1842-1912)
Dokąd pójde przed oblicza Twego

KYRYŁO STECENKO (1882-1922)
Błogosław duszo moja Pana

OLEKSANDR KOSZYĆ (1875-1944)
W królestwie Twoim
Chwalcie Pana z Niebios

DMYTRO KACAŁ (1975)
Pater noster

MYKOŁA LEONTOWYCZ (1877-1921)
Szczedryk
– pastorałka

ANDRIJ HNATYSZYN (1906-1995)
Przyszliśmy tu, kołędnicy
– pastorałka

OLEKSANDR JAKOWCZUK (1952)
Szczedriwka
– pastorałka

STANISŁAW LUDKEWYCZ (1879-1979)
Czy w domu, w domu
– pastorałka

HANNA HAWRYŁEĆ (1958)
Hej, pytała się książęca korona
– pastorałka

p r z e r w a

Jeszcze długo przez oficjalną chrystianizacją kraju przez księcia Włodzimierza (988), muzyka cerkiewna przybywała na Ukrainę z Bizancjum lub – pośrednio – z Bułgarii. W połowie jedenastego wieku niezależny Kościół Ukraiński stworzył własny śpiew, oparty na grecko-bułgarskich wzorach, tzw. *znamienny* („znamia” – znak, neuma). W dwunastym wieku pojawił się śpiew *kondakarny* („kondak” – krótki hymn liturgii prawosławnej). Charakteryzował się wielką wirtuozerią i popularny był dosyć krótko. W tym czasie centralnym miejscem kulturalnego życia Ukrainy był monaster Peczerska Ławra, założony w czasie panowania księcia Jarosława Mądrego (1016-54). Tu narodził się *kijowski rozśpiew*, monodyczny śpiew pochodzący z choratu bizantyńskiego. Śpiewniki tego okresu stosowały notację ekfonetyczną (gr. *ekphonesis* – wymowa), określającą wyłącznie akcenty i intonacje recytowanych śpiewnie tekstów liturgicznych. Notacja ta nie oddawała dokładnych wysokości i rytmu. Również nauczyciele – *demestycy*, którzy uczyli tych śpiewów, nie pozostawili wyjaśnień stosowanych wówczas znaków. Nauczanie polegało na powtarzaniu uczonych melodii. Początkowo *demestycy* sprowadzani byli z zagranicy, z czasem pojawili się miejscowi, jak Łuka nauczający na dworze Jarosława Mądrego, Stepan z Kijowa, Dmytro z Kijowa i Przemysła, Kiryk z Nowogrodu Siewierskiego, Mytus, nauczyciel z Przemysła, któremu w 1240 roku nadano tytuł Wielki.

Pomiędzy XIV i XVI wiekiem okoliczności polityczne, a także bogate i zróżnicowane życie kulturalne rodów arystokratycznych na Ukrainie poprowadziły muzykę ukraińską do ściślejszych kontaktów z Zachodem. Wprowadzenie polifonii wymagało nowego systemu notacji do zapisu muzyki trzygłosowej. Notacja ta, zwana *stroczną*, posiadała trzy linie. Głos środkowy, odpowiadający zachodnioeuropejskiemu *cantus firmus* lub *tenorowi*, zapisywany był znakami w innym kolorze. Notacja *stroczną* została szybko zastąpiona pięcioliniowym systemem notacji kijowskiej, ściślejszej i bardziej nowoczesnej. Najstarsze zachowane manuskrypty – tzw. *irmolohiony* czyli księgi śpiewu cerkiewnego – pisane tą notacją datowane są na szesnasty wiek i pochodzą z Supraśla (1593) i Pobuża. Dokumenty z siedemnastego wieku świadczą o szybkim wzroście zainteresowania muzyką polifoniczną i w ogóle chóralną *a cappella*. Na przykład katalog Bractwa Lwowskiego (1627) notuje 267 polifonicznych 3-12 głosowych utworów Dyleckiego, Hawalewycza, Zawadowskiego, Łakonka, Koladczyna, Czernuszyna, Byszowskiego, Mazurka, Pikulińskiego, Szawarowskiego, Jażewskiego i innych. Pierwszy podręcznik teorii muzyki *Gramatyka muzyczna* Mykoły Dyleckiego prawdopodobnie napisany był po polsku i wydany w 1675 roku.

W następstwie politycznej unii z Rosją w 1654 roku wzrosło natężenie wyjazdów muzyków z Ukrainy do Moskwy, trwające do około 1735 roku, gdy w St Petersburgu pojawili się kompozytorzy włoscy. W 1652 roku grupa ukraińskich śpiewaków z archimandrytą Mychailem przybyła do Moskwy. Dzięki nim notacja kijowska stopniowo rozprzestrzeniła się w Rosji, zastępując stosowany tu anachroniczny, pozbawiony linii system znaków. W pierwszej połowie XVIII wieku pojawił się pierwszy drukowany śpiewnik (Lwów, 1707) zatytułowany *Irmolohion*, wywierając znaczący wpływ także poza granicami Ukrainy. W wieku tym, jak i poprzednim, ukraińskie życie kulturalne skoncentrowane było wokół Kijowskiej Akademii Mohylańskiej, założonej w 1632 roku przez Piotra Mohyłę, gdzie szczególnie kultywowano sztuki muzyczne (zwłaszcza śpiew) i teatralne (*wertep* czyli jasełka). W tej wiodącej wyższej szkole Słowańskiego Wschodu bardzo rozpowszechniły się wśród studentów religijno-ludowe śpiewy zwane *kantami*. Ich liczba, a także bardziej ludowa wersja – *psalmy*, wzrosła tak bardzo, że nieodzowne było wydanie specjalnego zbioru, zatytułowanego *Bohohlasnyk* (Poczajów, 1791)

Znaczącym centrum kultywowania zachodnioeuropejskich wpływów muzycznych była również rezydencja Hetmana Kyryla Razumowskiego w Gluchowie (1750-64). Hetman utrzymywał orkiestrę i teatr, gdzie m.in. były wystawiane włoskie opery tego czasu.

O bogactwie życia muzycznego tego ośrodka świadczy liczba partytur zachowanych do naszych czasów. Od 1753 roku chórmistrzem Gluchowskiego pałacu był Andrij Raczynski, założyciel Gluchowskiej Szkoły Muzycznej, która wydała później takich kompozytorów jak Maksym Berezowski i Dmytro Bortniański. Ich utwory, jak również im współczesnego Artema Wedela, świadczą o ścisłych powiązaniach z muzyką europejskiego Zachodu. Berezowski i Bortniański w młodym wieku zabrani zostali do Petersburskiej Kapeli Chóralnej i obaj ugruntowali swoją muzyczną edukację we Włoszech, muzycznym centrum ówczesnego świata.

W mniej więcej tym samym czasie Galicja (zachodnia Ukraina) dostaje się pod austriacką dominację (1772-1918). Centrum muzycznej Europy przenosi się do Wiednia, ożywiając tym samym życie muzyczne Galicji. W grecko-katolickiej Katedrze Św. Jura we Lwowie, na przykład, gdzie poprzednio śpiewały zespoły w kameralnych obsadach lub wręcz pojedynczy śpiewacy, chór i orkiestra zaczęły brać udział w religijnych ceremoniach. W Przemysłu, dzięki staraniom biskupa Iwana Snihurskiego, zorganizowano cerkiewny chór, który wykonywał między innymi utwory Dmytra Bortniańskiego. Wokół tego zespołu rozwinęła się „przemyska szkoła” kompozytorów ukraińskich, reprezentowana przez Mychajła Werbyckiego (autora ukraińskiego hymnu), Iwana Ławriwskiego, Wiktora Matiucha, Izidora Worobkewycza.

Niezwykle ważnym etapem w historii muzyki ukraińskiej jest życie i praca Mykoły Łysenki. Pod wpływem ludowych ruchów na Ukrainie w drugiej połowie dziewiętnastego wieku, twórczość Łysenki pozostawała w sferze inspiracji ukraińskim folklorem. Stosując najbardziej charakterystyczne elementy ukraińskiej muzyki ludowej, Łysenko stworzył podstawy ukraińskiego stylu muzycznego. Wiele jego utworów powstało do słów Tarasa Szewczenki (1814-1861), ukraińskiego wieszczka. Łysenko jest też autorem pierwszej ukraińskiej opery historycznej *Taras Bulba*, opartej na powieści Gogola. Charakterystycznym zjawiskiem w muzyce ukraińskiej końca dziewiętnastego i początku dwudziestego wieku są chóralne opracowania pieśni ludowych (zwłaszcza Mykoły Leontowycza) oparte na zasadach wypracowanych przez Łysenkę. Zapotrzebowanie na te kompozycje wynikało z bardzo dużej chóralnej aktywności ukraińskiego społeczeństwa. Było też manifestacją narodowych aspiracji pod panowaniem wrogich Ukrainie reżimów.

W czasie niepodległości Ukrainy w latach 1917-20 w Kijowie zostały założone dwa profesjonalne chóry. Pierwszym była Republikańska Kapela Chóralna prowadzona przez Oleksandra Koszycia, który jako kompozytor odegrał ważną rolę w popularyzacji muzyki cerkiewnej. Chór ten odniósł duży sukces podczas swego międzynarodowego tournée w 1920 roku, z którego już nie powrócił do kraju, znajdującego się pod sowiecką okupacją. Drugi zespół to Chór „Dumka”, którego pierwszym dyrygentem był kompozytor Kyrilo Stecenko. Chór ten istnieje do dziś jako Narodowy Chór Ukrainy „Dumka”. Ufundowanie tych zespołów świadczy o ważnej pozycji muzyki chóralnej w ukraińskiej tradycji muzycznej. Chóry amatorskie i przycerkiewne reprezentowały dość wysoki poziom, stąd tak bogata chóralna twórczość, w odróżnieniu od muzyki symfonicznej, której powstało w tym czasie niewiele z uwagi między innymi na brak możliwości jej wykonywania.

W tym samym czasie we Lwowie, innym centrum ukraińskiego życia muzycznego, pojawili się kompozytorzy, którzy znajdując się w relatywnie lepszych warunkach oscylowali w kierunku muzyki instrumentalnej i wokalnie-instrumentalnej. Należy tu wymienić zwłaszcza Stanisława Ludkewycza, ale także Wasyla Barwińskiego.

Tradycje cerkiewnej muzyki chóralnej kontynuowane są również dzisiaj, o czym świadczą przedstawione w programie utwory kompozytorów młodszego pokolenia.

MYKOŁA DYLECKI (1650 (?), Kijów – 1723 (?), Moskwa), kompozytor, teoretyk, dyrygent chóralny i pedagog, jedna z pierwszych postaci ukraińskiego życia muzycznego swego czasu. W latach 70-tych XVII w. studiował w Jezuickiej Akademii w Wilnie. Przebywał również w Krakowie, Smoleńsku, Moskwie i Petersburgu. Jego najważniejsza praca *Gramatyka muzyczna* zawiera zasady tzw. *partesnego śpiewu* – wielogłosowej muzyki chóralnej, która zastąpiła w XVI w. dawną tradycję śpiewu monodycznego. W *Gramatyce* podano również podstawowe zasady barokowej estetyki muzycznej, opisując zwłaszcza wyrazowe możliwości teorii figur i afektów. Dylecki jest autorem kompozycji opartych na tekstach liturgicznych – 8-głosowy *Kanon Wielkanocny*, 4-głosowa i 8-głosowa *Msza*, części mszy, kanty, psalmy – a także kompozycji dydaktycznych: *Trzygłosowe prawidła*, *Czterogłosowe prawidła*.

MAKSYM BEREZOWSKI (1745, Gluchów – 1777, Petersburg), kompozytor i śpiewak, uczył się najpierw w Gluchowskiej szkole śpiewaków cerkiewnych, a następnie w Kijowskiej Akademii Mohylańskiej, skąd został zabrany do Dworskiej Kapeli Śpiewaczej w Petersburgu. Od 1758 roku śpiewał w Kapeli, a od 1762 roku był solistą przydwornej trupy operowej. W latach 1769-73 studiował we Włoszech u G.B. Martiniego. W roku 1771 otrzymał dyplom kompozytorski od Bolońskiego Towarzystwa Filharmonicznego, którego następnie został członkiem. Jego opera *Demofont* do libretta Metastasia, wystawiona w 1773 roku, spotkała się z dużym uznaniem w ówczesnej prasie. We Włoszech napisał również operę *Ifigenia*, a także sonatę na skrzypce i klawesyn (1772) – pierwszy ukraiński utwór tego gatunku. Po powrocie do Petersburga przyjęto go do pracy w Carskiej Kapeli Chóralnej bez określonej posady. Brak warunków do twórczej pracy, kłopoty materialne i intrygi doprowadziły go do samobójstwa. W jego dorobku znajdują się 8-częściowa *Liturgia*, części mszy, koncerty chóralne, wśród których na szczególną uwagę zasługuje *Nie porzuć mnie w wieku pochyłym*. Twórczość Berezowskiego zapoczątkowała ukraiński klasycyzm w muzyce, rozwijany później przez Bortniańskiego i Wedela.

DMYTRO BORTNIAŃSKI (1751, Gluchów – 1825, Petersburg), podstawy wykształcenia muzycznego otrzymał w Gluchowie, w istniejącej od 1738 roku szkole śpiewaków cerkiewnych, z której rekrutowano utalentowanych chłopców do carskiej kapeli chóralnej w Petersburgu. Zabrany do niej w 1759 roku w wieku 8 lat, tu uczył się śpiewu i teorii muzyki, a ponadto kompozycji u B. Galupiego. Po wyjeździe Galupiego z Petersburga kontynuował u niego studia w Wenecji. W latach 1769-79 przebywał również w Bolonii i Rzymie. Podczas pobytu we Włoszech napisał szereg kompozycji religijnych do tekstów łacińskich oraz wystawił trzy opery (*Creonte*, *Quinto Fabio*, *Alcide*), które spotkały się u współczesnych z dużym uznaniem. Po powrocie do Petersburga w 1779 roku został dyrygentem carskiej kapeli chóralnej, a w 1796 dyrektorem muzyki wokalnej i kierownikiem kapeli. Działając na tym stanowisku napisał wiele kompozycji religijnych i przyczynił się do znacznego podniesienia poziomu zespołu. Napisał wówczas również opery do francuskich librett – *La fete du seigneur* (*Święto seniora*, 1786), *Le faucon* (*Sokół*, 1786), *Le fils rival*, *ou La moderne Stratonice* (*Syn rywal lub Współczesna Stratonika*, 1787), a także utwory instrumentalne. Styl operowy Bortniańskiego opiera się na zdobycach włoskiej opery XVIII wieku. Rodzime tradycje przejawiają się w szerokim wykorzystaniu chórów. Późniejsze opery wykazują wpływy francuskiej opery komicznej. Najwybitniejszymi osiągnięciami kompozytorskimi są jednak koncerty religijne na chór a cappella – 35 dla 4-głosowego chóru i 10 dla dwóch chórów. Są to obszernie kompozycje złożone z 3 lub 4 kontrastujących z sobą części.

W melodyce koncertów kompozytor wykorzystuje zwroty starocerkiewnych *śpiewów znamiennych*, łącząc je ze zwrotami typowymi dla ukraińskich pieśni oraz włoską kantyleną operową. Bortniańskiego uważa się również, z racji jego pobytu i pracy w Petersburgu, za najwybitniejszego kompozytora rosyjskiego XVIII wieku.

ARTEM WEDEL (1767, Kijów – 1806, Kijów), syn kijowskiego mieszczanina oświątę muzyczną zdobył w Kijowskiej Akademii Mohylańskiej (1776-87), gdzie wstąpił się jako najlepszy śpiewak i skrzypek występując w akademickim chórze i orkiestrze. W 1788 roku na prośbę głównodowodzącego wojskami Moskwy i Moskiewskiej Guberni Jeropkina, Wedel zostaje wysłany przez zwierzchnika Akademii metropolitę Samuila Mysławskiego do Moskwy, gdzie obejmuje obowiązki kierującego chóralną kapelą do roku 1792. Po powrocie do Kijowa ponownie kieruje chórem Akademii. Ważnym momentem w biografii kompozytora było spotkanie z generałem carskiego wojska Lewanidowem w 1794 roku, który zaprosił go do prowadzenia chóru korpusu. Chór ten wkrótce staje się wiodący w Kijowie. W kwietniu 1796 generał Lewanidow zostaje przeniesiony do Charkowa i zabiera razem z sobą Wedela wraz z najlepszymi śpiewakami i muzykami. Tę dobrą passę kompozytora przeżywa w listopadzie 1796 roku śmierć Katarzyny II, której generał Lewanidow był faworytem. Zarządzenia Pawła I, zabraniające swobodnej działalności muzycznej w wojsku, zaszkoziły dalszej karierze Wedela. Kompozytor, który dosłużył się stopnia kapitana, podaje się do dymisji i obejmuje posadę nauczyciela muzyki w charkowskim Kolegium. Kolejne uszczywnienia carskiej polityki kulturalnej (ukazem z 10 października 1797 roku car zabraniał śpiewać w cerkwiach koncerty i „inne wymyślone w cerkiewnym śpiewie wiersze”) zmusiły Wedela do powrotu do Kijowa. Podejrzany o wolnomyślicielstwo, na podstawie niewyjaśnionej intrygi zostaje uznany za umysłowo chorego i w wieku 32 lat umieszczony w zakładzie odosobnienia, w którym przebywa do śmierci przez 9 lat. O wybitnym talencie Wedela świadczą jego koncerty chóralne (ponad 20) i inne kompozycje na chór. Wokalne partie charakteryzują się instrumentalną wirtuozerią, dając wyobrażenie o ówczesnym wysokim poziomie wykonawczym. Muzyka Wedela łączy w sobie tradycję popularnego wówczas na Ukrainie wielogłosowego śpiewu chóralnego z miejscowymi wpływami w postaci np. zwrotów melizmatycznych i cech melodyki ukraińskich pieśni.

MYKOŁA ŁYSENKO (1842, Połtawska gubernia – 1912, Kijów), założyciel nowej, romantycznej szkoły w ukraińskiej muzyce, pianista, dyrygent chóralny, folklorysta, pedagog i działacz społeczny. W 1864 roku ukończył przyrodniczy fakultet Uniwersytetu Kijowskiego. W latach 1867-69 studiował kompozycję i fortepian w Konserwatorium Lipskim. Od 1869 roku Łysenko mieszkał i pracował w Kijowie. W latach 1874-76 pobierał lekcje instrumentacji u Rimskiego-Korsakowa w Petersburgu. Bardzo aktywnie udzielał się w organizowaniu ukraińskiego życia muzycznego, co nie było łatwe zważywszy na *Emski ukaz*, którym w 1876 roku car Aleksander II zabraniał wydawania i rozpowszechniania książek w języku ukraińskim, a także używania języka ukraińskiego w przedstawieniach teatralnych i druku utworów muzycznych z tekstem. Łysenko był założycielem i dyrygentem chórów, dla których skomponował wiele utworów. W 1904 roku założył Muzyczno-Dramatyczną Szkołę, która wydała całą generację ukraińskich muzyków. Wiele uwagi poświęcił ukraińskiemu folklorowi, który studiował przez całe życie i którego był znakomitym teoretykiem wydając np. *Charakterystykę ukraińskich dum i pieśni wykonywanych przez kobzarza Weresaję*. W swej twórczości ulegał również silnej inspiracji ukraińską muzyką ludową, często dokonując opracowań ludowych pieśni na chór czy głos solowy z fortepianem. Echa ukraińskiego folkloru

muzycznego znajdujemy też w twórczości instrumentalnej Łysenki (kwartet smyczkowy, trio), a zwłaszcza w jego operach traktujących o ukraińskich zwyczajach (*Noc Bożonarodzeniowa*, *Utoplena*), czy też w pierwszej ukraińskiej operze historycznej, opartej na powieści Gogola – *Taras Bulba*.

KRYŁO STECENKO (1882, Kijowski obwód, – 1922, Kijowski obwód), kompozytor, dyrygent chórally, działacz społeczny. W latach 1897-1903 roku studiował w Kijowskim Seminarium Duchownym, gdzie wyróżniał się w śpiewie i chórally dyrygenturze. W 1899 roku został członkiem Studenckiego Chóru prowadzonego przez Łysenkę, a następnie jego asystentem. Muzyczną edukację zdobył w Muzyczno-Dramatycznej Szkole Łysenki w Kijowie (1904-07). W 1907 roku za patriotyczno-rewolucyjną działalność został zesłany przez carskie władze do Oleksandrówki nad Donem, skąd udało mu się wrócić na Ukrainę po roku. W 1908 roku w Kijowie założył wydawnictwo „Kobza”. Wyświęcony w 1911 roku, wyjechał na podkijowską parafię i pracował tam do 1917 roku. Po powrocie do Kijowa założył i prowadził Ukraiński Chór Narodowy. Brał również udział w tournée Republikańskiej Kapeli Chórally Koszycia do Ukrainy Zachodniej w 1919 roku. W 1921 roku zastał mianowany profesorem Kijowskiego Konserwatorium, a także objął podkijowską parafię w Wepryku, gdzie rok później zmarł w czasie epidemii tyfusu. Twórczość Stecenki pozostawała pod silnym wpływem Łysenki, jeśli chodzi o inspirację ukraińskim folklorem muzycznym. Większość utworów została napisana na chór do tekstów religijnych i liturgicznych, a także tekstów poetyckich różnych autorów, w tym Szewczenki. Skomponował również opery (*Ifigenia w Taurydzie*, opery dziecięce), kantaty, pieśni i muzykę teatralną.

OLEKSANDR KOSZYĆ (1875, Kijowski obwód – 1944, Winnipeg) dyrygent, kompozytor, folklorysta, pedagog. Syn prawosławnego księdza, ukończył Teologiczne Seminarium w Kijowie w 1896 roku, a w 1901 roku Kijowską Akademię Teologiczną, gdzie w latach 1898-1901 był dyrygentem akademickiego chóru. W 1906 roku wstąpił do Muzyczno-Dramatycznej Szkoły Łysenki, gdzie studiował kompozycję u H. Lubomirskiego. Po ukończeniu studiów w 1910 roku Koszyć został dyrygentem Chóru Uniwersyteckiego, a następnie dyrektorem muzycznym Teatru Sadowskiego, uczył w Kijowskim Konserwatorium i w latach 1916-17 został chórmistrzem i dyrygentem Kijowskiej Opery. W 1919 roku był jednym z organizatorów Republikańskiej Kapeli Chórally. W latach 1919-24 odbywał z tym zespołem jako dyrygent bardzo udane tournée po Europie i Ameryce, z którego już nie wrócił do Ukrainy Radzieckiej. Jako kompozytor poświęcił się głównie religijnej muzyce chórally (5 *Liturgii*, części mszy, koledy).

MYKOŁA LEONTOWYCZ (1877, Kamieniec Podolski – 1921, Tulczyn), kompozytor, folklorysta, dyrygent, pedagog. Syn prawosławnego księdza, ukończył Seminarium Teologiczne w Kamieńcu Podolskim w 1899 roku. Pobierał prywatne lekcje harmonii i teorii muzyki u S. Barmotina i kompozycji u B. Jaworskiego. W latach 1903-04 uczęszczał również na lekcje muzyki przy carskiej kapeli chórally w Petersburgu, gdzie zdał egzamin na dyrygenta chórally. Od 1898 roku uczył muzyki, zakładał i prowadził chóry i zespoły instrumentalne w miastach Podola, Kijowskiego i Katerynsławskiego obwodu. W 1919 roku wykładał w Muzyczno-Dramatycznej Szkole Łysenki w Kijowie. Był jednym z organizatorów Ukraińskiego Państwowego Chóru i Państwowej Orkiestry Symfonicznej. Zginął tragicznie zastrzelony przez agenta CzK (poprzednika NKWD) w domu swoich rodziców w Markiwce koło Tulczyna, jako jeden z najbardziej niebezpiecznych nosicieli ukraińskiego

odrodzenia. Leontowycz jest autorem opracowań ponad 150 ludowych pieśni na chór, które można określić jako oryginalne kompozycje chórally na podstawie ludowych melodii, a także niedokończonych opery *Na Wielkanoc rusalki*.

STANISŁAW LUDKEWYCZ (1879, Jarosław – 1979, Lwów) – kompozytor, dyrygent, muzykolog, folklorysta. W 1901 roku ukończył filozoficzny fakultet Uniwersytetu Lwowskiego. We Lwowie w latach 1898-1901 pobierał lekcje kompozycji u Adama Soltysa. W latach 1901-07 wykładał w ukraińskich gimnazjach we Lwowie i Przemyślu. W latach 1907-08 swoje muzyczne studia kontynuował w Wiedniu u H. Gredenera (kontrapunkt) i A. Zemlinskiego (kompozycja). W 1909 roku otrzymał doktorat muzykologii na Uniwersytecie Wiedeńskim, gdzie studiował u Guido Adlera. W tym czasie uczęszczał również na wykłady Hugo Riemanna w Lipsku. Po powrocie do Lwowa w 1910 roku został dyrektorem Wyższego Instytutu Muzycznego im. M. Łysenki. W 1914 roku zmobilizowany do austriackiej armii dostał się do rosyjskiej niewoli i do końca wojny przebywał w Kazachstanie. W latach 1919-39 wykładał teoretyczne przedmioty w Wyższym Instytucie Muzycznym we Lwowie, a w latach 1926-39 był inspektorem jego filii. Od 1939 roku był profesorem Lwowskiego Konserwatorium Muzycznego. Ludkewycz jest autorem utworów na orkiestrę symfoniczną, wokally-instrumentalnych (kantaty *Kaukaz*, *Testament*, *Najmyt*), oper (*Bar-Kochba*, *Dowbusz*), licznych kompozycji chórally, pieśni, utworów kameralnych, także studiów muzykologicznych.

ANDRIJ HNATYSZYN (1906, woj. Lwowskie – 1995, Wiedeń) – dyrygent i kompozytor. Podstawy muzycznego wykształcenia zdobył w Wyższym Instytucie Muzycznym im. M. Łysenka we Lwowie, gdzie uczył się m.in. u Stanisława Ludkewycza. W 1934 roku ukończył Konserwatorium Wiedeńskie. Od 1931 roku był dyrygentem ukraińskiej cerkwi Św. Barbary w Wiedniu. Jest autorem utworów chórally, przeważnie religijnych (15 *Liturgii*), instrumentalnych, a także dwóch oper (*Olena*, *Przygoda babci*).

OLEKSANDR JAKOWCZUK (1952, Chmielnicki obwód) – kompozytor i wydawca. Ukończył kompozycję w kijowskim Konserwatorium w 1976 roku. Był muzycznym redaktorem Ukraińskiego Radia (1976-79) i muzycznym dyrektorem Kijowskiego Teatru Młodego Widza (1979-83). Od 1983 roku poświęcił się wyłącznie kompozycji. Jest autorem utworów symfonicznych (*Symfonia „Pastoralna”*, 1980), kameralnych i wokally – w tym wiele utworów chórally, również opery (*Niezapomniane*, 1977) i baletu (*Przygody w szmaragdowym mieście*, 1988).

HANNA HAWRYŁEĆ (1958, Iwano-Frankowski obwód) ukończyła kompozycję w Konserwatorium Lwowskim w klasie W. Flisa, a następnie studia aspiranckie w Kijowskim Konserwatorium u Myroslawa Skoryka. Wykłada kompozycję w Kijowskiej Akademii Muzycznej. W 1999 roku otrzymała Państwową Nagrodę im. Tarasa Szewczenki. W jej kompozytorskim dorobku znajdują się utwory symfoniczne, *Koncert na fortepian i orkiestrę*, *Koncert na altówkę i orkiestrę*, utwory kameralne, wokally, a wśród nich *Kameralna symfonia nr 2 „In Memoriam”* (1995), *Muzyka na smyczki* (1998), *Ty zjawiał mi się* (1998) na chór mieszany a cappella do słów W. Symonenka.

7.12.99

k o n c e r t   c h ó r a l n y

DMYTRO KACAŁ (1975, Lwów) – syn założyciela i dyrygenta chóru DUDARYK Mykoły Kacała, z zespołem czynnie związany od wieku 4 lat. Śpiewał w altach, a następnie w tenorach. W Chóralnej Szkole DUDARYK otrzymał podstawy muzycznego wykształcenia. Ukończył muzyczny fakultet drohobyckiego Instytutu Pedagogicznego. Pracuje w chórze DUDARYK jako dyrygent. W jego kompozytorskim dorobku znajduje się m.in. *Msza łacińska* (1999).

Chór Chłopców i Męski DUDARYK został założony w 1971 roku przez Mykołę Kacała przy wsparciu Ukraińskiego Muzycznego Towarzystwa we Lwowie. W 1989 roku dzięki staraniom Mykoły Kacała i jego współpracowników – Luby Kacał i Łesi Czajkowskiej, została utworzona pierwsza w Ukrainie chóralna szkoła. Specjalnie dla niej urząd miasta przekazał budynek byłego miejskiego szpitala Św. Łazarza. Szkoła ta jest dziś podstawą wspaniałego rozwoju DUDARYKA. Chór dał ponad 1000 koncertów. W 1983 roku był nagrodzony Dyplomem Prezydium Parlamentu Ukrainy, a w 1989 roku otrzymał Nagrodę im. Tarasa Szewczenki – najwyższą państwową nagrodę w dziedzinie kultury. W 1977 roku, zaledwie 6 lat od założenia, DUDARYK znajduje się wśród finalistów krajowych festiwalu i konkursów. Repertuar chóru obejmuje koncerty Dmytra Bortniańskiego, Artema Wedela, Maksyma Berezowskiego, kolędy i pastorałki („szczedriwki”) w opracowaniu ukraińskich klasyków – Mykoły Łysenki, Mykoły Leontowycza, Kyryla Stecenki, Oleksandra Koszycia. DUDARYK wykonywał również *Stabat Mater* Pergolesiego, *Carmina Burana* Orfa, *Requiem* Mozarta, *IX Symfonię* Beethovena, *III Symfonię „Kadisz”* Bernsteina. Chór chłopięcy i męski ze Lwowa ma długą historię międzynarodowych tras koncertowych. Podczas swoich corocznych podróży występował na Litwie, Łotwie, Białorusi, Rosji, Gruzji, Mołdawii, Estonii, Węgrzech, Polsce, Słowacji, Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, Szwajcarii, Austrii i Francji. Chór wydał szereg płyt kompaktowych, a także brał udział w nagraniach radiowych i telewizyjnych.

MYKOŁA KACAŁ założyciel Chóru DUDARYK i jego główny dyrygent. Ukończył Politechniczny Instytut we Lwowie na wydziale geodezji, a następnie dyrygenturę we Lwowskim Konserwatorium Muzycznym. Prowadzi zespół nieprzerwanie od 1971 roku. Jest też założycielem i dyrektorem pierwszej na Ukrainie Szkoły Chóralnej DUDARYK.

Środa 8 grudnia 1999 godz. 19⁰⁰

k o n c e r t   s y m f o n i c z n y

SINFONIA VARSOVIA

Wołodymyr Sirenko – dyrygent

József Örmény – fortepian

p r o g r a m

WALENTYN SILWESTROW

Metamuzyka na fortepian i orkiestrę (1992)

p r z e r w a

BORYS LATOSZYŃSKI

II Symfonia (1935-6)

WALENTYN SILWESTROW (1937, Kijów) ukończył w 1955 roku kijowski Instytut Inżynierii Budowlanej, a w latach 1958-64 studiował w kijowskim Konserwatorium Muzycznym kompozycję u Borysa Latoszyńskiego, harmonię i kontrapunkt u Lewka Rewuckiego. Był centralną postacią kijowskiej awangardy muzycznej w latach sześćdziesiątych. Debiutował w 1961 roku na „plenum” młodych kompozytorów ukraińskich, gdzie jego pierwsze ważniejsze dzieło, *Kwintet fortepianowy*, wzbudziło swego rodzaju sensację. W pierwszym okresie swojej twórczości przejął od Schönberga i Weberna technikę dwunastotonową. Utwory pisane tą techniką były podczas swoich prawykonań powodem zagorzałych sporów, przez co Silwestrow, podobnie jak i inni kompozytorzy kijowskiej awangardy, pozostawał długi czas na cenzurowanym. W tym czasie został wyrzucony ze Związku Kompozytorów. W 1966 roku otrzymał zamówienie od Fundacji Muzycznej Kusewickiego. Powstał wówczas utwór *Eschatofonia* (1966), który w 1968 roku był prawykonany w Darmstadt pod dyrekcją Bruno Maderny. Kulminację pierwszego okresu twórczości stanowi trzyczęściowy utwór *Drama* (1972), którego pierwsza część jest sonatą skrzypcową, druga sonatą wiolonczelową, a trzecia – triem. Dzieło to jest uważane za najważniejszy utwór pierwszego okresu twórczości kompozytora. Tu następuje radykalny zwrot w kierunku diatoniki, gdzie Silwestrow, nawiązując do gatunków i norm stylistycznych XVII-XIX stulecia, znajduje bardzo osobistą formę wypowiedzi, na swój sposób zbliżając się do minimalizmu. Rok 1973 przyniósł całą serię dzieł napisanych w „starym stylu”. Styl ten osiąga dojrzałość w *I Kwartecie smyczkowym* (1974). Powstają następnie *IV Symfonia* na instrumenty dęte blaszane i smyczki (1976), *Serenada na smyczki* (1978), *V Symfonia* (1980-82), *Widmung*, koncert na skrzypce i orkiestrę (1991-92), *Metamuzyka* na fortepian i orkiestrę (1992), *Elegia* do poezji T. Szewczenki na chór mieszany a cappella (1996) i inne. *Metamuzyka* była prawykonana w Berlinie z udziałem Aleksieja Lubimowa i Berlińskiej Orkiestry Radiowej pod dyrekcją Arturo Tamayo.

BORYS LATOSZYŃSKI (1895, Żytomierz – 1968, Kijów), kompozytor, dyrygent, pedagog, ukończył w 1918 roku prawo na Uniwersytecie Kijowskim. Studiował równocześnie kompozycję u R. Gliera w Kijowskim Konserwatorium Muzycznym, gdzie uzyskał dyplom w 1919 roku, wykładając tam następnie teorię muzyki (1920-35). W latach 1935-37 był profesorem orkiestracji w Konserwatorium Moskiewskim, a od roku 1944 do końca życia profesorem kompozycji Konserwatorium Kijowskiego. Był członkiem i przewodniczącym (1922-25) Asocjacji Muzyki Współczesnej, rozwiązanej przez komunistyczne władze w 1932 roku. Był również przewodniczącym Związku Kompozytorów Ukrainy (1939-41), a do końca życia jego członkiem. Latoszyński uważany jest za ojca ukraińskiej współczesnej szkoły kompozytorskiej. Studiowało u niego wielu kompozytorów, którzy w następnych latach decydowali o obliczu ukraińskiej muzyki współczesnej, wśród nich Walentyń Silwestrow, Leonid Hrabowski, Jewhen Stankowycz. Twórczy dorobek Latoszyńskiego to 5 symfonii (1919, 1936 – przerwana w 1954, 1954, 1963, 1966), opery *Złoty diadem* (1929), *Szczors* (1938), poematy symfoniczne, utwory kameralne, chóralne, cykle pieśni. W kontekście muzycznej rewolucji pierwszych dziesięcioleci po I wojnie światowej inicjował on modernistyczny muzyczny ruch na Ukrainie szeregiem utworów, które w oryginalny sposób odzwierciedlały jego zachwyt ekspresjonizmem. Niestety, ruch ten powstawał w czasie, w którym estetycznym dogmatem stał się realizm socjalistyczny. Nie mógł być więc alternatywą dla procesu prymitywizacji sztuki, która w tym czasie zaczęła dominować w całym ZSRR. Ciężenie

Latoszyńskiego do *szkoły nowowiedeńskiej* (Schönberg, Webern, a zwłaszcza Berg) było zupełnie nie do przyjęcia dla radzieckich muzykologów i teoretyków (w latach 1948 i 1952 był ostro krytykowany za „formalizm” zwłaszcza w jego *II Symfonii*). Jednocześnie był to bardzo ważny nurt inspiracji dla kompozytora, który w następnych 30-, 40- i 50-tych latach był deformowany w rezultacie trwałego kompromisu. Całe serie utworów kameralnych (*Sonata skrzypcowa*, 1926; *2 Sonaty fortepianowe*, 1924, 1925; *Trio fortepianowe nr 1*, 1922 – II red. 1925; *Kwartety smyczkowe nr 2 i 3*, 1922, 1928), utwory symfoniczne (*II Symfonia*), jak również opera *Złoty diadem* znakomicie ilustrują jego umiejętność jednoczenia i zmian różnych muzycznych struktur – diatonicznej przestrzeni folkloru i ruchliwie skomplikowanego, atonalnego języka ekspresjonizmu. Nie umniejsza to wartości artystycznej, a pokazuje wymiar talentu kompozytora. Burzliwa twórczość muzyczna lat 20-tych narodziła wiele wybitnych muzycznych osobowości. Wśród nich Borys Latoszyński zajmuje w ukraińskiej muzyce miejsce podobne do tego, które posiadają w swoich narodowych kulturach Szymanowski, Kodály, Bartók, Nielsen czy Enescu.

WOŁODYMYR SIRENKO szef-dyrygent i dyrektor artystyczny Narodowej Orkiestry Ukrainy w Kijowie. Studiował dyrygenturę w Kijowskim Konserwatorium Muzycznym im. Piotra Czajkowskiego u Alina Własenki. W latach 1989-93 był dyrygentem Narodowej Orkiestry Ukrainy w Kijowie, a następnie od 1991 był głównym dyrygentem i dyrektorem artystycznym orkiestry symfonicznej Ukraińskiego Radia i Telewizji w Kijowie. Od roku 1999 prowadzi Narodową Orkiestrę Ukrainy. Jest laureatem dyrygenckiego konkursu w Pradze (1990). Występował z orkiestrami Czeskiego Radia i Filharmonii w Pradze. W 1991 roku z zespołem solistów Kijowska Kamerata występował w Warszawie i dokonał nagrań dla Polskiego Radia. W 1992 roku dyrygował orkiestrą Słowackiego Radia na Międzynarodowym Festiwalu Muzycznym w Bratysławie. W latach 1993-95 z orkiestrą Ukraińskiego Radia i Telewizji odbył liczne tournée w krajach Europy Zachodniej (Francja, Niemcy, Włochy, Hiszpania). W marcu 1995 roku występował z orkiestrami Prologé Philharmonie i Classics Symphony w Chicago (Stany Zjednoczone). Wołodmyr Sirenko nagrywał dla Ukraińskiego Radia, ma w swoim dorobku kilka płyt kompaktowych. Zrealizował kilka spektakli operowych ukraińskich kompozytorów współczesnych. Dokonał też wielu prawykonań ukraińskiej muzyki.

JÓZSEF ÖRMÉNY omówienie na stronie 9

SINFONIA VARSOVIA Dyrektor Muzyczny – KRZYSZTOF PENDERECKI
Dyrektor-Kierownik Artystyczny – FRANCISZEK WYBRĄNCZYK

W kwietniu 1984 roku, na zaproszenie działającej już wcześniej Polskiej Orkiestry Kameralnej, przybył do Polski, jako solista i dyrygent Yehudi Menuhin. By sprostać wymaganiom zaplanowanego repertuaru, orkiestra zwiększyła swoją liczebność do 40 osób, zapraszając do współpracy wybitnych muzyków z całego kraju. Koncerty radiowe i telewizyjne zespołu dyrygowanego przez Yehudi Menuhina spotkały się z entuzjastycznym przyjęciem publiczności i krytyków. Idea stworzenia stałej orkiestry złożonej z 24 instrumentów smyczkowych i podwójnej obsady instrumentów dętych stała się faktem. Zachwycony Yehudi Menuhin, natychmiast podpisał kontrakt jako stały gościnny dyrygent, a orkiestra przyjęła nazwę SINFONIA VARSOVIA.

Wkrótce zespół otrzymał pierwsze propozycje koncertów w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Po nich przyszły następne – w Niemczech, Francji, Włoszech, Hiszpanii, Austrii, Finlandii, Portugalii, Belgii, Holandii, Wielkiej Brytanii, Szwajcarii, Grecji; w ostatnich latach w Argentynie, Brazylii, Chile, Hongkongu, Japonii, Korei i na Tajwanie. SINFONIA VARSOVIA występowała w Carnegie Hall w Nowym Jorku, Théâtre des Champs Elysées w Paryżu, Barbican Centre w Londynie, Teatro Colón w Buenos Aires; na festiwalach w Gstaad (Yehudi Menuhin Festival), Montreux, Szlezwiku-Holsztynie, Würzburgu, Aix-en-Provence, Festiwalu Pablo Casals (San Juan), Salzburgu, Alte Oper (Frankfurt n/M), Festiwalu Muzyki na Morzu i innych.

Wytrwała i staranna praca stanowią podstawę wysokiego poziomu orkiestry, w której wszystkie miejsca obsadzone są w drodze konkursu, a ustawiczne kształcenie młodych muzyków w ramach tzw. studium orkiestrowego, pozwala na ciągłe odmladzanie i uzupełnianie zespołu.

Posiadając niemal nieograniczony repertuar, orkiestra występuje z najlepszymi na świecie dyrygentami, wśród których znaleźli się m.in.: Claudio Abbado, Charles Dutoit, Justus Frantz, Rafael Frühbeck de Burgos, Hans Graf, Leopold Hager, Jacek Kasprzyk, Jan Krenz, Emmanuel Krivine, Witold Lutosławski, Jerzy Maksymiuk, Yehudi Menuhin, Wojciech Michniewski, Grzegorz Nowak, Krzysztof Penderecki, Michel Plasson, Mściśław Rostropowicz, Volker Schmidt-Gertenbach, Jerzy Semkow, Jerzy Swoboda, Muhai Tang, Bruno Weil.

SINFONIA VARSOVIA towarzyszyła solistom tej miary, co: Salvatore Accardo, Maurice André, Martha Argerich, Teresa Berganza, Kyung Wha Chung, Augustin Dumay, Justus Frantz, James Galway, Fou Ts'ong, Krzysztof Jabłoński, Kiri Te Kanawa, Gidon Kremer, Alicia de Larrocha, Elisabeth Leonskaya, Christa Ludwig, Radu Lupu, Mischa Maisky, Yehudi Menuhin, Shlomo Mintz, Oli Mustonen, Anne-Sophie Mutter, Janusz Olejniczak, Ewa Osińska, Michaela Petri, Murray Perahia, Maria João Pires, Jean-Bernard Pommier, Samuel Ramey, Katia Ricciarelli, Mściśław Rostropowicz, Heinrich Schiff, Henryk Szeryng, Maria Tipo, Alexis Weissenberg, Christian Zacharias, Frank-Peter Zimmerman, Tabea Zimmerman, Grigorij Żylin.

Orkiestra dokonała licznych nagrań m.in. dla Pathé Marconi-EMI, Virgin Classics, Decca, Denon Nippon Columbia, Aperto, Polskich Nagrań, IMG Records/ Carlton Classics, Virgin, CD Accord, uzyskując za nie wiele prestiżowych nagród m.in.: „Grand Prix du Disque”, „Diapason d'Or” i dwukrotnie statuetki „Fryderyka” (1995, 1996).

W 1996 roku, z okazji 80 rocznicy urodzin Lorda Menuhina, orkiestra Sinfonia Varsovia, pod jego dyktando, nagrała dla IMG Records komplet symfonii Beethovena oraz komplet symfonii Schuberta. Odbyła też szereg tournée koncertowych, dając łącznie 65 koncertów m.in.: w Anglii, Szwajcarii, Niemczech, Włoszech, Francji, Belgii, Brazylii oraz dwukrotnie Republice Południowej Afryki; wzięła udział w festiwalach: Klangbogen (Wiedeń), Strasbourg, Montpellier, Pollença (Mallorca), Gstaad (Szwajcaria).

W 1997 roku dyrektorem muzycznym orkiestry został Krzysztof Penderecki, który związany jest z orkiestrą SINFONIA VARSOVIA jako dyrygent od wielu lat. Wspólnie koncertują w kraju i na świecie, a w repertuarze orkiestry znajduje się wiele utworów kompozytora, m.in. *Sinfonietta per Archi*, *Sinfonietta Nr 2*, *Koncert na flet*, *Koncert na altówkę* (również w wersji wiolonczelowej i klarnetowej), *Stabat Mater*, *De Profundis*, jak również *Credo* i *Siedem bram Jerozolimy*. Krzysztof Penderecki nagrał wspólnie z orkiestrą kilka płyt kompaktowych, w tym swój autorski album.

Stała obecność na najbardziej znanych estradach koncertowych oraz pochlebne recenzje renomowanych krytyków potwierdzają opinię, iż SINFONIA VARSOVIA należy do czołowych orkiestr kameralnych na świecie.

Zespół działa pod patronatem Centrum Sztuki STUDIO im. St.I.Witkiewicza w Warszawie.

Warszawa, 1 września 1999 r.

GŁÓWNY SPONSOR

Ukrainian-English Joint Venture
«GALCA Ltd.»

Lwowska Fabryka Kawy

S P O N S O R Z Y

Zarząd Miasta
Stołecznego Warszawy

Naftowo-Gazowe Przedsiębiorstwo
Budowlano-Montażowe KARPATY S.A.

Ministerstwo
Kultury i Sztuki

PRO HELVETIA

Szwajcarska Fundacja Kultury
PRO HELVETIA - Ukraina

S P O N S O R M E D I A L N Y

